

Ur *Zenit* nr 17 och 18 (1970)

Ulf Jansson, Thomas Olsson, P. A. Tjäder Bertil Wennerblom, Jan Erik Österberg m. fl.

Gruvstrejken i socialdemokratisk press

Inledande anmärkning

Följande är två artiklar som publicerades i *Zenit*. Avsikten var att syna *tre* socialdemokratiska tidningars skrivelser om gruvstrejken, men av någon för mig obekant anledning fullföljdes inte detta – någon redovisning av den tredje och sista tidningen, *Norrländska Socialdemokraten*, kom aldrig. För att i viss mån kompensera för detta så har vi nedan (som bilaga) tagit med en artikel skriven av *NSD*:s mest (ö)kända gruvstrejkreporter.

Martin Fahlgren (28 januari 2010)

I. Arbetet

För socialdemokratins vidkommande innebar slutet av 60-talet politiska framgångar och parlamentarisk konsolidering. Men för dorn som till äventyrs trodde att detta skulle leda till en radikaliserings inom blandekonomin ramar, gav gruvstrejken insikt om den avgörande begränsning kapitalistiskt ägande sätter för socialdemokrati. I syfte att illustrera detta har vi gjort en genomgång av *Arbetets*, *Aftonbladets* och *Norrländska Socialdemokratens* ställningstagande till gruvarbetarnas kamp i malmfälten.

Vi börjar vår granskning i det här numret med *Arbetet* för att i kommande nummer fortsätta med *Aftonbladet* och *Norrländska Socialdemokraten*. *Arbetets* reaktion är intressant att följa därför att den på ett direkt och okonstlat sätt representerar de socialdemokratiska toppskiktens sätt att se på och förklara verkligheten. *Arbetet*, Tage Erlanders favorittidning, är, med Frans Nilsson som chefredaktör, det fullödiga uttrycket för den svenska socialdemokratins ”själ”.

Den har inte *Aftonbladets* nyckfulla punktradikalism men undgår också *Norrländska Socialdemokratens* otaktiska och reaktionära övertramp. En enkel karaktäristik av *NSD*:s bevakning av LKAB-strejken ges ju av det faktum, att dess huvudreporter skött sig så bra att hon fått jobbet som biträdande informationschef på LKAB.¹

Ledare

Genomgången av *Arbetets* ledare ger ett magert resultat. Visserligen är det kvantitativt sett ett lika stort material som *Aftonbladets*, det är bara det att argumentationen är så svag och informationsmängden så liten, att en innehållsanalys inte förmår pressa fram särskilt mycket av värde, varken för socialdemokrater eller andra.

Ledaren den 12 dec. tycks rätt signifikativ för den analytiska nivån på *Arbetets* redaktion, när man tröttnat konstaterar: ”Men att renodla och analysera vad det är, som ligger i botten och vad som är den direkta orsaken till den vilda strejken, är en hopplös uppgift.”

---

¹ Se artikelbilagan nedan – *Red ann*

Mitt i verklighetens virrvarr kan man nerifrån Malmö ändå konstatera att en bidragande orsak till avtalsbrottet i norr är det stora antalet politiska skummisar i malmfälten: ”förespråkare för öppna konflikter” som dorn kallas i ledaren — ”kommunister” som dom kallas i en braskande rubrik på första sidan samma dag.

Två dagar senare publiceras en ledare som verkligheten skulle kommentera rätt ironiskt. Rubriken lyder: ”LÖSNING PÅ VÄG”. Strejken är fyra dagar gammal och ”det finns ganska tydliga inslag i konflikten som pekar på att den första, uppflammande entusiasmen för den här formen av facklig verksamhet börjar avta.” Men för framtidens skull manas LKAB att se om sitt hus. ”Personalpolitik” är lösenordet. ”Den bör de ägna sig åt med all kraft så att vi slipper uppleva vilda strejker som utslag av en personalovänlig politik i fortsättningen.”

Den 16 dec. kommenteras på ett vilseledande och oskuldsfullt sätt det enkla faktum att pamparna i LO vänt sej till partikamraterna i LKAB-styrelsen och i korporativt samförstånd diskuterat hur taktiken bäst bör bestämmas: ”Snabbheten och beslutsamheten hos LO:s styrelse ger dock ett positivt intryck. Det bör finnas möjligheter att genom överläggningar på olika nivåer komma till resultat.” En principiell ledare den 18 dec. om arbetsmiljö skiljer sej positivt och markant från de övriga betraktelserna. Här tangeras med en saklig terminologi de materiella grunderna för arbetarnas tilltagande kamp. Man anger t. ex. ”maktstrukturen inom kapitalistiska eller statskapitalistiska företag” som en grundläggande orsak till de s. k. vilda strejkerna. Ledarens utgångspunkt är Sven O Anderssons bok *Vilda strejker* (ett oauktorisert sammandrag av Walter Korpis m. fl. undersökningar).

En god illustration till reformismens öde ger den ledare från den 19 dec. som konstaterar: ”LO befinner sig i ett svårt dilemma. Det är omöjligt för LO att godkänna strejken och att acceptera strejkkommittéerna som förhandlande part. Det är inte bara av formella och stadgeenliga skäl, som detta är praktiskt omöjligt. Ändå känner LO-ledningen förståelse för de strejkande gruvarbetarna.” Sedan den kapitalistiska realiteten har accepterats återstår alltså förståelse. Tydligare kan man inte tala om att man är en knähund, och att man accepterar det.

Två dagar senare läxas de strejkande arbetarna upp i magistrala ordalag mot en bakgrund av trygg borgerlig balansideologi. De arbetare som bryter avtal och går i vild strejk bör ha klart för sej att ”Vidhålls den metoden får man givetvis acceptera, att även arbetsgivaren tar sig rätten, när det passar honom.” ”Ställ gärna höga krav på företagen, statliga som enskilda, när det gäller god arbetsmiljö, men använd de metoder som skapat respekt för svensk fackföreningsrörelse.” Företagsdemokrati är både nödvändigt och svårt. ”Dessbättre arbetar statsrådet Wickman redan med dessa problem.” Tryggt att veta.

Den 28 dec. har man lagt till en präktig julgröt. Lösningen av konflikten är så enkel. Framtidsvisionen så lockande. ”Med de miljonvinster företaget årligen gör borde man i likhet med exempelvis ASSI kunna bilda en social fond av sådan storlek, att det ur densamma kan beviljas medel till byggande av semesteranläggningar för personalen, extra ersättningar när jobbet ändas i ohälsa, hjälp till stimulerande utlandsresor etc. En fond som överhuvudtaget skulle vara till för att skapa en bättre miljö och andå både i och utanför själva arbetsplatsen. Det behövs.” ”Det andra sättet — och det är nödvändigt även det — är att gruvarbetarna själva litar mer på LO och sitt eget fackförbund än på många andra, som nu så högljutt orerar och spekulerar.”

Ett exempel på hur SAP:s blandekonomiska grundsyn leder till klart borgerliga ställningstaganden ger *Arbetets* ledare den 4 jan. Tidningen ställer frågan vad ”s. k. vilda strejker ... har haft för fördelar för de strejkande?” och svarar själv: ”Rent allmänt kan påstås att konflikter

som skadar näringslivet ... ytterst är till skada även för alla anställda inom näringslivet.” Tidningen måste som försvarare av statlig företagsamhet inom kapitalismen använda den borgerliga betydelsen av begreppet ”näringslivet” där motsättningen arbetsköpare-arbetare är borttrollad, där solidaritet med företaget ytterst är solidaritet med sej själv, och där därför också strejker ytterst skadar de strejkande själva. Borgerligare kan det inte bli, och tidningen inser också att man alltför öppet avslöjat sin borgerliga hemhörighet, och tvingas därför göra det för en arbetartidning absurda tillägget: ”VI TILLHÖR INTE DEM som menar att strejker över huvudtaget är förkastliga ... Dagar kan komma då de verkligen behövs.” Att det inte är arbetarna vid Volvo, LKAB, Göteborgs hamn etc. som skall avgöra när dagen är kommen är självklart för LO-trogna *Arbetet*.

”... reglerna för användningen (av strejker) skall följas.” — Arbetarna skall inte ”kunna non-chalera avtal ungefär hur som helst.” ”Den som tar på sig ansvaret för att skjuta iväg en ny projektil mot avtalstroheten ... den får nog också räkna med bistra tider.” Det är inte arbetarna, menar tidningen, utan LO som enligt avtal skall avgöra när dagen är kommen. Därmed skulle *Arbetet* också ha skaffat sej säkra garantier för att det kapitalistiska näringslivet inte skadas. Genom att *Arbetet* på borgerligt vis inte kan uppfatta näringslivets klasstruktur, kan man inte heller förstå gruvstrejken som en konflikt mellan kapitalets och arbetarklassens helt motsatta intressen. Strejken är för *Arbetet* ”ett barn av tillfällig hetta.”

Den förtroendekris som drabbat LO och de enskilda fackförbunden genom de ”vilda” strejker-na har gjort läget trångt för LO-pressen. Så trångt att *Arbetet* i ett ledarstick den 11 jan. måste uppge de enklaste krav på logik för att få chansen att slå mot dem som kritiserat bl. a. centraliseringen inom LO. Efter rubriken ”Flytta förbund” börjar första ledet i en underlig argumentationskedja:

1) ”Fackföreningsrörelsens centralisering har hårt kritiserats i samband med gruvstrejken ... Det är en bisarr och märklig kritik med tanke på Gruvindustriarbetarförbundets organisation och säte.” 2) ”Förbudet är ett av de få som inte har sitt förbunds kontor i Stockholm. Det ligger i Grängesberg i det mellansvenska gruvområdets hjärta.” Av detta följer enligt *Arbetet* att: ”När gruvarbetarna i norra Sverige kritiserar förbundet och kräver att det skall flyttas till Kiruna, är det således en kritik mot bättre vetande.” Det är en högersving som missar målet med ca 100 mil. För gruvarbetarna i Kiruna kan det inte spela någon större roll om förbundet ligger så många mil bort i Stockholm eller så många mil bort i Grängesberg. Inte heller har man någon glädje av att det finns gruvarbetare även i Grängesberg.

Den borgerliga arbetsfredslinjen från ledaren den 4 jan. utvecklas vidare i en ledare den 18 jan. Plötsliga och olagliga strejker måste ovillkorligen avvisas som kampmedel. ”Det gjorde hr Wickman, och det har andra framträdande företrädare för arbetarrörelsen gjort långt före honom. Respekten för lagar och avtal har alltid betonats.” Detta gjorde hr Wickman i ett tal till ”rörelsen” i Luleå. På *Arbetet* i Malmö gör man också en liten historisk tillbakablick. Man pekar på Saltsjöbadsavtalets betydelse för kampen sådan den skall föras; ädel, ansvarsfull och med vapen ”som icke i det långa loppet är farligare för angriparen än den angripne.” Vi sitter ju alla i samma båt och känner gemenskapen skvalpa i bröstet. *Arbetet* fortsätter: ”Den synen hyllar alltjämt den överväldigande delen av svensk arbetarrörelse. Vi skulle tro att även de strejkande gruvarbetarna nu inser dess riktighet,”

Ett markant inslag i ledarna från andra hälften av jan. fram till strejkens slut är de många grova överfall *Arbetet* gör på strejkkommittén. Man kritiserar dess sammansättning och dess sätt att sköta sin uppgift — och naturligtvis, på ett mer principiellt plan, strejkkommittén som representant för arbetarna i kontakten med företaget. Genomgående är att man spelar ut strejk-

kommitténs konkreta agerande mot en konstruerad idealtyp av facklig arbetsmetod, som inte torde ha någon motsvarighet i verkligheten. Som exempel kan vi ta ledaren av den 19 jan.: ”Det är nästan beklämmande att se hur valhant den utsedda strejkkommittén sköter sitt oerhört ansvarsfulla uppdrag. Det skulle orsaka hård kritik om en fackförening handlade lika valhant.” Den 24 jan. föreslår man i ett ledarstick, att stormötena borde arrangeras av fackföreningarna på resp. ort. Detta istället för de ”undermåliga” möten, som anordnats av strejkkommittén. Den 2 feb. gör man ett slags sammanfattning av kommitténs arbete: ”Strejkkommittén är splittrad och den valhänthet som den hela tiden visat gavs det nya prov på under helgen. De strejkande gruvarbetarnas största misstag under strejken är valet av personer i strejkkommittén. De har på ett upprörande sätt misskött sitt ansvarsfulla jobb.” Detta accentueras i ledaren dagen efter, då man kommenterar den splittrade strejkkommitténs enhälliga beslut om att dra tillbaka rekommendationen om återgång. Ledaren anser också att detta innebär dödsstöten för stormötet som mötesform, naturligtvis med förbehållet om det då inte i fortsättningen anordnas i facklig regi. Kritiken mot strejkkommittén fortsätter i ledaren dagen efter med titeln ”Äntligen gruvfred”. Denna gång gäller det kommitténs sätt att informera arbetarna: ”Uppenbarligen har man på mötena inte lämnat ordentliga rapporter om vilka framsteg som gjorts. Detta är ett skolexempel på hur facklig information inte skall skötas.” Kommittén framstår som oinskränkt ledare och styrare av strejken. Kontakten med massan av arbetare har det inte varit så noga med.

Denna linje fullföljs i en liten närmast moraliserande ledarsnutt den 5 feb., kallad ”En läxa”. Här talar man om de lärdomar som arbetarna kan tänkas dra av strejken: ”Deras oförmåga att utse ledare för att uppnå förändringarna stod dock inte på något sätt i proportion till deras vilja att förändra. Det är en läxa som gruvarbetarna lärt och som torde få betydelse långt utanför gruvarbetargruppen. Att slumpmässigt utse vem som helst att föra arbetarnas talan i allvarliga ting är inte tillrådligt.” Detta innebär följande: av den händelse att nya konflikter uppstår gör nog arbetarna klokast i att helt överlämna problemen att lösas av facket i stället för att fnatta omkring med strejkkommittéer. Titta exempelvis på Volvo! Uppgårelsen vid Volvo betecknas i en ledare den 20 jan. som ”en framgång för fackföreningsrörelsen”. I ledaren kan man läsa in förtäckt kritik av strejkkommitténs sätt att bromsa upp möjligheten till en lösning: ”man hade ändå inte kommit långt om det inte funnits en facklig organisation, som var beredd att gå en match.” Detta är något som arbetarna bör lära av strejken. Vad bör då envöjen och bolaget lära av strejken?

Reportage

En genomgång av *Arbetets* nyhetsrapportering visar en tendens att skildra strejken som en kamp mellan inbördes splittrade och maktthungriga strejkledare å ena sidan och ansvars-kännande fackföreningsledare å den andra. Liksom på ledarplats har man svårt att förklara orsakerna till strejken. Den 11 dec. slår man fast att ”missnöjet ... gäller uteslutande lönerna.” Men redan dagen efter har man hittat en annan förklaring: ”Missnöjesanledningar ... finns givetvis på en arbetsplats av LKAB:s storlek” men ”ingen tror på futtiga 50-öringen” som orsak till strejken. Nej, det är en ”kommunistkupp”, ”skickligt matchad agitation” som är ”orsaken till dråpslaget mot LKAB”. Två dagar senare har man ändrat sej igen: ”Att strejken är opolitisk är ... de flesta utomstående iakttagarnas intryck”. Dock skyndar man sej att tillägga: ”Men i strejkens spår agerar nu en rad vänsterorganisationer ...”

LO:s inblandning i strejken dominerar helt *Arbetets* rapportering resten av månaden. Man gör ett extra stort nummer av Geijers utspel mot tjänstemännen som tillåtits ”breda ut sig på arbetarnas bekostnad. LO-ledningens totala passivitet inför arbetarnas villkor demonstreras

tydligt när Geijer om LKAB säger att ”rationaliseringen har de senaste tio åren drivits så hårt att gruvarbetarna har kommit i kläm”. Där har gruvarbetarna alltså suttit i kläm i tio år, utan att Gruv eller LO gjort något åt det. *Arbetets* sätt att beskriva strejkkommittén är betecknande. Vid ett avdelningsmöte i Kiruna förleds arbetarna av sina strejkledare, som ”uppmanade ombudsmannen att försvinna. Ta och packa din väska, res härifrån! Det var de paroller strejkledarna fick mötesdeltagarna att ställa sig bakom ...” Detta ”blev ett möte som gick i samma stil som strejkkommitténs möten. Anklagelser, tillmälen, paroller och vittnesbörd ...”.

Den 10 jan. refererar *Arbetet* på nyhetsplats utförligt en ledare i *Metallarbetaren*, som säger att ”det säkert varit lyckligare för fackföreningsrörelsen om solidariteten mellan fackförening och företag icke uttalas så klart som det bl. a. gjorts i en kommuniké företaget sände ut i den aktuella gruvarbetarkonflikten.” När fler strejker bryter ut i södra Sverige, skriker *Arbetet* om ”STREJKPSYKOS” och låter en SAF-direktör breda ut sej i spalterna. Den 22 jan. tar man till storsläggan på första sidan: ”Palme och Geijer om strejkvågen: VÄLFÄRDEN ÄR HOTAD!” Inne i tidningen fortsätter man: ”Nu manar statsminister Olof Palme landets arbetare till besinning. Priset för att rasera vårt förhandlingssystem kan bli en väsentlig försämring av möjligheterna att fortsätta förbättra levnadsvillkoren i samhället som helhet, något som ingen vill vara med om.” Den 25 jan. utökar man den långa raden av uttalanden från fackligt pamphäll genom att intervjua förre ordf. i Gruv, Vilhelm Isaksson: ”Gruvarbetarstrejken har urartat fullständigt ... nu utnyttjas konflikten av kommunisterna. Nej, läs på kollektivavtalslagen! De strejkande ska inte sätta hela systemet ur spel! Praktiskt taget alla i strejkkommittén är kommunister. Glöm inte det, manar Isaksson.” Dagen efter låter man Åke Nilsson spåda på: ”Vild strejk kan ge arbetslöshet ... Resultatet blir permittering av tusentals medlemmar i Metall därför att man vill pröva sina krafter i en lag- och avtalsstridig strejk.”

På en helsida den 27 jan. ”kartlägger *Arbetet* låglöneträsket i Västsverige”: ”Från många håll har höglönekravet blivit föremålen för en bister kritik. Främst av dessa orsaker: den solidariska lönepolitiken skjuts i sank, låglönegrupperna blir utsatta för förräderi.” *Arbetet* har valt att fråga ”blandade fackligt aktiva inom olika förbund.” Samtliga har tänkt till om ”höglönegruppernas senaste utspel”, och faktiskt kommit fram till samma resultat: 1) att det förvisso finns en mängd missnöjesanledningar inom resp. förbund, men att vilda strejker är fel metod att rätta till dem; 2) att LO:s solidariska lönepolitik är den enda möjligheten att ”lyfta upp de mest eftersatta grupperna”; 3) att höglönegruppernas strejker visar att de saknar solidaritet med de lågavlönade.

Den 5 febr. spekulerar *Arbetet* över strejkernas kostnader. Man citerar *Veckans affärer*, och får fram ett perspektiv på strejkerna därefter: ”Strejkvågen har tills nu kostat 900 milj kronor i ökade lönekostnader: Tidningen uppskattar också att industrin förlorat 55 milj i förädlingsvärde. Omkring 2,1 milj arbetstimmar eller 262.500 arbetsdagar har uppskattningsvis gått förlorade genom vilda strejker det senaste halvåret.” Genomgången av *Arbetet* är naturligtvis inte fullständig, varken med avseende på ledare eller nyhetsförmedling. Det är dock klart, att det verkligen inte behövs någon heltäckande kartläggning. Det vi har tagit fram torde vara helt tillräckligt. *Arbetet* går hand i hand med Kapitalet.

II. Aftonbladet

Den granskning av den socialdemokratiska pressens reaktioner på gruvstrejken, som inleddes med *Arbetet* i nr 17, fortsätter nu med en genomgång av *Aftonbladets* ledare och reportage. Till skillnad från *Arbetet*, som närmast uttrycker socialdemokratins medelproportional, har *Aftonbladet* ställning av auktoriserad vänsteropposition. LO-bladet har framförallt iklätt sig

rollen av den demokratiska socialismens förkunnare.

Den rollen har fuller väl räckt inte bara till hårda och klagörande attacker mot USA:s krig i Vietnam, utan den har också inneburit att man klädsamt tagit både Torsten Nilsson och Gunnar Sträng i örat, när dessa alltför öppet avslöjat det reella innehållet bakom fraspolitiken. Men så kom då den stora gruvstrejken. Och nu sprack fasaden. Under en och en halv månads tid slog AB mot de arbetare den påstått sig representera. Alla medel har ansetts tillåtna och protester mot de värsta övertrampen har refuserats. Det har inte varit någon snygg politik, men den har varit klagörande. Detta är på sikt väsentligare.

Aftonbladets ledare

Vi börjar genomgången med en beskrivning av AB:s ledarartiklar. Den 12 dec. publicerades den första stora ledaren om strejken under rubriken "Den stora strejken i gruvorna". Tonen i denna artikel är lugn och trygg. Farbroderligt konstateras att "De strejkande gruvarbetarna kommer säkert att rätt snart återgå till arbetet". Man söker framför allt klargöra strejken och bemöta de skildringar av denna som är politiskt olämpliga för AB. Så konstateras här att det inte gäller någon enskild förmans vara eller inte vara eller något missnöje med en ackordsupp-görelse. Nej, det rör sej istället om ett "allmänt missnöje gentemot LKAB som arbetsgivare". Och AB visar medlen för hur LKAB skall kunna eliminera detta missnöje. Företagsdemokrati och medinflytande är lösenorden. Alltså den socialdemokratiska oljan i det blandekonomiska profitmaskineriet. Självklart är man i denna ledare angelägen om att betona att det inte rör sej om ett misstroendevotum mot fackförening och fackförbund. "Av sådana enkla anledningar går inte folk i strejk" förklarar AB trosvisst. Samtidigt som också "kommunistkuppstanken" förkastas ger man en känga åt Sara Lidman. "Gruvarbetarna klarar sej utan hennes pengar" vet man på AB:s redaktion. Hennes penninggåva sammankopplas med begreppet "revolutions-romantik".

Det är alltså LKAB som står i skottgluggen. Inte som statligt företag utan som ett företag med en personalpolitiskt klumpig ledning.

"LKAB-ledningens psykologiska handlag är inte det bästa." Och med den inriktningen av kritiken har man tills vidare gjort det bästa möjliga av situationen ur socialdemokratisk och LO-mässig synpunkt. Den 15 dec. ger man Arne S. Lundberg ett tjuvnyp i förbifarten. Man råder honom att hålla inne med sina lustigheter á propos att han sagt att han uppfattat arbetarnas krav på hans avgång som

ett skämt. Dagen därpå uppmanar en stor ledare: "Förhandla utan tanke på prestige." Denna artikel gör verkligen det bästa möjliga av situationen. Visserligen manas LKAB till förhandlingar men först sedan man undanröjt allt missförstånd genom att beskriva vilket ur produktionsmässig synpunkt "lysande företag" LKAB är, med det pedagogiska tillägget "lysande som statsägt företag."

AB står spagat med ena foten bland arbetarna, eller snarare fackföreningen, och den andra hos LKAB.

Ju fler dygn som går och ju fler rapporter massmedia ger från strejken desto svårare får AB att hemlighålla det katastrofala misstroendevotum arbetarna gett sitt fackförbund. Redan i ledaren 15 dec. antyds förhållanden som förnekats i ledaren den 12 dec. Den 15 reserverar man sej sålunda mot det tvärsäkra påståendet att strejken inte handlar om förbundet och nöjer sej med att förklara att strejken "åtminstone inte till sin primära del är en aktion riktad mot fackföreningar och fackförbund." Den 20 dec. är klartext nödvändig. Ledaren har rubriken

”Slå vakt om förbundet”. Den uppmaningen inleds av klara medgivanden om hur snedrekryteringen till förbundsrådet är, och indirekt erkänns här en odemokratisk centralisering av Gruvindustriarbetarförbundet. Men sen det är gjort skyndar sej AB att konstatera: ”Men detta fackliga missnöje är en sak. Det reella, fundamentala missnöjet gäller dock LKAB som arbetsgivare.”

Den 21 dec. fortsätter den motvilliga självkritiken. Här erkänns att strejken är svår för LO och socialdemokratin. Men samtidigt betonar man att en kritik mot LO inte skall vara floskulös som när den kommer från borgerligt eller kommunistiskt håll utan konkret och socialdemokratisk. Därpå levereras denna konkreta kritik. Den visar sej ironiskt nog vara just den kritik som kommunisterna sedan länge framfört: 1) ”Centraliseringen inom LO har gått för långt.” 2) ”LO har koncentrerat sej för mycket på lönefrågorna medan det framväxande missnöjet med hårdhänta rationaliseringar, brutal behandling av äldre arbetskraft och odemokratiska företagsformer inte i tid lett till snabba, radikala löntagarkrav.” 3) ”Överlagda och ofreflekterade uttalanden från framstående partimedlemmar och intressegemenskap mellan företagare och anställda har väckt missnöje och berättigad indignation.”

Det mest anmärkningsvärda första veckan i jan är att någon ledarskribent haft mage att mitt uppe i dessa veckor av AB-radikalismens bankrutt den 6 jan publicera en ledare om 70-talet som socialdemokratins skördetid. Så skärande falskt det låter nu med alla progressiva ord om klasskamp och kapitalister och borgerligt hyckleri. Kanske skall man läsa det som en schizofren tvångshandling?

Och så är vi framme vid den hittills grävsta kommentaren. Redan rubriken den 9 är olycksbådande: ”Sammanbrottet i malmfälten”. 3-4000 svenska arbetare utmålas här som verklighetsfrämmande fanatiker: ”Istället eldade man på i väckelsemöteanda, och det blev stormande applåder för de mest befängda påståenden, t. ex. att alla Sveriges arbetare är beredda att gå i strejk om inte gruvarbetarna får som de vill” förklaras helt föraktfullt. Strejkkommitténs insatser sammanfattas med att den visserligen har fäst uppmärksamheten på en rad missförhållanden. Men den har också visat både ”en total ovilja och en total oförmåga” att driva meningsfulla förhandlingar.

Den 12 jan. Strejken är nu en månad gammal. För AB tycks tiden te sig längre. I en mästrande ledare under rubriken ”Ska strejken fortsätta i evighet?” manar man arbetarna tillbaka till arbetet. ”Men en strejk är ju inte till för sin egen skull. En strejk är inget självändamål.” Vad det gäller är att skapa en förhandlingsduglig part på arbetarsidan. ”Det innebär helt enkelt att förhandlingarna måste föras av representanter för de lokala avdelningarna av Gruvindustriarbetarförbundet.” Den 14 jan. får AB nya problem. ”100 aktiva socialdemokrater” kräver plats för ett inlägg, där de förklarar sin ”solidaritet med gruvarbetarnas berättigade krav och rättvisa kamp”. Tidningen skyndar sej att kommentera: ”Att uttala detta stöd är inte liktydigt med att man står bakom eller bör stå bakom strejkkommitténs agerande i alla fraser” och vidare ända intill meningslöshetens gräns: ”Ett stöd åt gruvarbetarna innebär alltså inte, enligt vårt sätt att se det, att ställa sej bakom en enormt utdragen strejk utan att i första hand uttala stöd för att gruvarbetarna får sina konsekventa krav tillgodosedda.”

Den 18 jan. är det dags för ett nytt floskelutbrott. över den dagens ledare tonar rubriken ”Dags för socialistiska reformer”. AB börjar redan dra slutsatserna av gruvstrejken. Man understryker att ”maktförhållandena i det ekonomiska livet inte har förändrats tillräckligt under de senaste 20 åren, och att statliga företag alltför mycket tillämpar de privatas värderingar.” Så skyndar man sej att tillägga för att inte läsaren ska hamna på villospår: ”Men denna vitaliserande utveckling inom den politiska och fackliga arbetarrörelsen måste ledas av social-

demokraterna och inte överlämnas åt smågrupper utanför socialdemokratin.”

Den 21 januari kommenteras för första gången på ledarplats strejkkommittén i positiva ordalag. Den får beröm för att den återupprättat förhandlingsdelegationen, nu förstärkt med LO-pampen Kurt Nordgren.

Efter ett par veckors politiskt-analytiskt närmast innehållslösa ledare, som mest ägnats åt variationer av uppmaningen tillbaka till arbetet!, presenterar man den 22 jan. en utredande text, i vilken tre sätt att reagera på vilda strejker beskrivs. 1) ”Arbetsköparnas” reaktion, som består i att ropa på höjda bötesbelopp, 2) den revolutionära attityden, som sägs bestå i att man betraktar ”varje försök att uppnå en förhandlingsuppgörelse i de nu aktuella strejkerna som ett svek mot socialismen och arbetarna.” 3) Efter den analysen är det förstås lätt för AB att kalla detta cynism och i stället plädera för den reformistiskt socialistiska synen, som påstås ”söka ändra på den sociala miljö, som utgör betingelser för de vilda strejkerna.”

Den 26 jan. rubriceras en ledare ”Strejkens orsak och verkan”. Här konstateras först att vilda strejker tycks drabba produktiva företag under högkonjunktur. Där är chanserna för arbetarna störst att få ut något av en strejk. Istället håller man fram Borås textilarbetare och säger: ”strängt taget borde ju de vara de första att gå i strejk”. Och så är det dags för domsluten: den fackliga rörelsen tas i försvar. Där det brustit är felet arbetsgivarnas, som gett dem för lite rörelsefrihet. Vilda strejker bör ses som symptom på missförhållanden. Och sådana är alltid arbetsgivarna ansvariga för. Men att de inte rättas till beror på företagsledningens ovilja eller på svag facklig organisation, eller — ”som fallet LKAB — en kombination av båda”. Artikeln avslutas med en attack mot strejkkommittén. AB söker hetsa arbetare mot arbetare. ”Redan har företag i Kiruna fått permittera anställda. Sedan kan Norrbottens Jernverk och Luleå komma, och därmed en fruktansvärd sysselsättningskris i Norrbotten.”

Den 31 jan. skönjer AB slutet på strejken. För första gången vågar man nu attackera Gruv hårt: ”Det svaga Gruvindustriarbetarförbundet, som inte kunnat tillgodose sina medlemmars anspråk måste reformeras. Det vore rimligt om LO i detta speciella fall medverkade i rekonstruktionsarbetet.”

AB:s behandling av strejken på nyhetsplats och i andra reportage innebär också ett ställningstagande mot arbetarna och ett försvar av LO:s och fackföreningsbyråkraternas hållning. Det sker inte alltid på samma entydiga sätt som i ledarna, utan genom en rapportering, som är en försåtlig blandning av händelser på ytan, porträtt av framträdande personer, oproportionerligt stor plats åt intervjuer med fackföreningsfolk och mot de strejkande polemiska artiklar, som genomsyras av socialdemokratism och kommunisthets.

Aftonbladets reportage

Under strejken första dagar kan AB kosta på sej att demonstrera lite av den radikalism man så gärna poserar med i mer abstrakta sammanhang. Man framhåller i braskande rubriker det som för större delen av svenska folket är självklart, nämligen gruvarbetarnas totala enighet och beslutsamma kampvilja. Ett försök att bagatellisera Kirunastrejken som ”enbart en sympati-strejk” utgör närmast ett undantag. Men redan under strejkens inledningsvecka hittar man i nyhetsartiklar diverse förbehåll, som AB dag för dag utvecklar, och som ganska snart övergår i en småsint och skändlig kampanj för att spräcka just det man tidigare framhållit som positivt.

Dessa attacker visar klart hur AB i ett provocerat läge ramlar av barrikaderna på fel sida. Att AB inte är arbetarklassens tidning utan socialdemokratins och LO-pamparnas kan knappast bli tydligare. När strejken sprider sej i malmfälten, och det blir uppenbart för alla att aktionen

bl. a. har framtvingsats av arbetarnas maktlöshet i LO-byråkratin, då rycker AB snabbt ut men inte för att föra arbetarnas talan. Man låter Gruvindustriarbetar förbundets t. f. ordförande B. Nilsson ge sin syn på strejken under rubriken ”Jag förstår de strejkande”. Här är de viktigaste orsakerna till strejken att ”förhandlingsarbetet inte klaffat”, ”kategoriklyvningen mellan arbetare och kontorsfolk” samt att ”fackföreningsavdelningen i Svappavaara är rutinerad”. Den 12 dec. försöker Lennart Hagman ge angreppen på arbetarna en anständighetsprägel genom att närmast parodiskt exempel på socialdemokratisk analys: ”Om strejken får till följd att det sker en omfördelning av inkomsterna från företagen till de anställda, så är det någonting positivt för de strejkande. Men för samhället som helhet innebär just manövern att omfördela inkomsterna ett bortfall i landets totala inkomster.”

Det bästa exemplet på AB:s politisering av reportagen är rubriken på första sidan den 16 dec. Utan några hänsyn till uppenbara fakta förkunnar man där: ”Gruvarbetarna har vunnit sin första seger”. Rubriken syftar på LO:s och LKAB-ledningens försök att genom förhandlingar i Stockholm lösa Svappavaara-konflikten. Dessa förhandlingar, som av arbetarna närmast tycks ha betraktats som ett dåligt skämt, dominerar AB:s nyheter om strejken under flera dagar.

AB för också fram socialdemokratins falska jämlikhetsteori. Enligt denna får arbetare som har det lite mindre jävligt inte strejka därför att det finns grupper som har det ännu värre. AB är här helt inne på Göranssons linje: ”i fortsättningen får vi väl blunda för jämlikhetskraven.” Man släpper fram textilarbetare och SJ-arbetare, som säges hotas av permitteringar p. g. a. strejken. Dessa arbetare har emellertid gjort uppoffrande penninginsamlingar till gruv-arbetarna, vilket visar att de inte har gått på AB:s jämlikhetsfraser.

Att missförhållandena vid LKAB skulle vara helt tillräckligt för att ena arbetarna har AB svårt att tro. Istället frammanar man femtitalsbilden av intrigerande bolsjeviker i bakgrunden: ”C H Hermansson har gjort flitiga besök i Göteborg och Stockholm”, ”Hur spontan strejken än är, nog vill Elof Lupska (k)² och kommunisterna överta styret i gruvtolvan”. Som den enande kraftkarlen vill man gärna se Arne Geijer. Han ”lyckades med vad ingen annan förmått” nämligen rubba principen att inte förhandla under strejk. Denna princip är en rekommendation från SAF till dess förbund, och vad Geijer så hjältomodigt har gjort är alltså att sent omsider avvika något från Gieseckes ståndpunkt gentemot arbetarna.

Som en jämförelse med LKAB-strejken finns den 2 jan. en stort uppslagen artikel om metall-strejken 1945. Här framställs den kommunistiska förhandlingsdelegationens ovilja att kompromissa med arbetsköparna som den direkta orsaken till det dåliga avtal som till slut undertecknades. De enbart negativa effekterna av strejken 1945 för metallarbetarna, ”ett medlingsbud som ger arbetarna 8 (!) öre mer i lön per timme ... Förlust av 20 milj dagsverken ... Ut-tömning av Metalls tillgångar ...” etc., blir den slutkläm med vilken AB indirekt varnar dagens gruvarbetare att inte kompromisslöst förkasta gällande avtal och regler. De avtal således som garanterar en fortsatt kapitalistisk utsugning genom att förutsätta och acceptera en kapital-ägande och maktfullkomlig motpart. Den direkta konfrontationen arbetare-arbetsköpare upp i Norrbotten utan en balanserande fackförening passar förstås inte AB:s, LO:s och SAP:s samarbetspolitik. Det skulle ju kunna inträffa att arbetarna ställer verkligt socialistiska krav, som ex, ”en ny produktionsordning frigjord från profitintresset” (ur soc.dem- partiprogram 1920). Det är därför naturligt att LO-organet 3 jan. menar att ”det gäller för gruvarbetarna att skapa en förhandlingsdelegation som representerar fackföreningarna. Det är bara de som kan

² Här syftas uppenbarligen på Elof *Luspa*, som inte var kommunist, utan partilös, f d socialdemokrat. – *Red anm*

vara motpart till arbetsgivarna LKAB.”

I en återblick av strejken den 6 jan. betonar AB att det är männen i strejkkommittén som styr arbetarna. ”Man bestämde att man skulle utse en strejkkommitté som skulle leda arbetarna ... Strejkkommittén var utsedd på tolv minuter.” Dess roll blir enligt AB att ”Leda 5000 strejkande, ständigt uttala sej i massmedia, bli kändisar, göra förhandlingstrevare, ingå i förhandlingsdelegationen, leda en samhällsomsakande utveckling”. Den stora mängden av gruvarbetare däremot framställs som en samling trötta kroppar, helt mekaniskt styrda av argumenteringskonst och sin egen trötthet. Strejken är ”något som värkt fram i alla gruvarbetares kropp under många år. Från fötterna, upp genom benen, bålen och nu plötsligt ut genom munnen.”

AB:s bild av de osjälvständigt tänkande gruvarbetarna och den demagogiska strejkkommittén måste passa LO och SAP förträffligt. Gruvarbetarnas eniga och kompromisslösa vilja att gå utanför den avtalsreglerade vägen och själva diktera sina krav är i grunden misstänkliggjord. Samma dag fortsätter AB följetongen från den tidigare jämförelsen med metallstrejken 1945. Efter en snäv ekonomisk kalkyl konstaterar AB att alla förlorar på strejken.

Den 14 jan. hålles skilda stormöten i Kiruna och Malmberget. I Kiruna framställer AB arbetarna som trötta på strejken, helt färdiga för eftergifter: ”Misströsten börjar sprida sej och en mycket stor del av de strejkande — kanske majoriteten — anser idag att det är lönlöst att kämpa mot de etablerade institutionerna. DE ÄR BEREDDA ATT KOMPROMISSA.” Tidigare har AB tenderat starkt till att framställa arbetarna som en omedveten flock, som förs hit och dit av strejkkommittén. Nu passar det däremot utmärkt att framställa ett missnöje mot strejken hos ett okänt antal som en stark vilja hos en gemensam, medveten arbetarkader. Man antyder gärna att detta är någonting som länge legat och pyrt hos arbetarna. Sålunda kan Bernt Nilsson i en liten intervju 13 jan. avslöja: På ”stormötena har medlemmarna inte vågat säga vad man egentligen ville.” Från Malmberget rapporterar man om enighet för fortsatt strejk: ”Inget tal om realism och förhandlingsvilja som i Kiruna.” Arbetarna blir svärmande roman-tiker, och realism och förhandlingsvilja synonyma begrepp.

Den 20 jan. anställer AB:s facklige expert en jämförelse mellan strejkerna vid Volvo i Göteborg och vid malmfälten i norr. Den främsta anledningen till att gruvstrejken till skillnad från den i Göteborg drar ut på tiden i all oändlighet finner han i det faktum att fackförbunden i norr ställts åt sidan: ”I Västsverige har fackföreningen förhandlat. Snabbt, kraftfullt, intensivt. Det har lämnat resultat. I malmfälten skedde allt snett. Man visste vad man ville. Man skulle sitt-strejka. Symboliskt sitter man fortfarande. Längre väntade man på att något skulle ske, att någon skulle ingripa.” Slutsatsen är självklar: ”Den som har en stark fackförening bakom sin rygg kan nå resultat.” Malmfältskonflikten jämförs också med Parisförhandlingarna mellan USA och Vietnam, för många sinnebilderna för prestigebounden halsstarrighet.

Bilaga: Norrländska Socialdemokraten om "vulgära talesmän"

Följande artikel av Gertrud Wennström publicerades i *Norrländska Socialdemokraten* 18.3.1970, dvs ungefär en månad efter strejkens slut. Hennes skrivelser uppskattades tydligen av LKAB:s företagsledning, ty en kort tid därefter fick hon anställning vid LKAB:s informationsavdelning och arbetade med bolagstidningen *SKIP*.

En handfull oborstade skränföckar!

I över tre månader har jag bevistat det ena gruvarbetarmötet efter det andra. Hur många det rör sig om, har jag för längesedan tappat räkningen på. Kvar finns bland annat bilden av en handfull oborstade skränföckar – som skrikit ut invektiv, svordomar och om inte runda, så i alla fall högst fyrkantiga ord.

Det beklämmande är inte dessa enstaka personers bottennoteringar i konsten att använda svenska språket och deras sätt att argumentera. Det beklämmande är, att detta fåtal gör anspråk på och utger sig för att vara tolkar för hela gruvarbetarkåren. ---

Beklämmande

Det allra mest beklämmande är att de vulgära, primitiva och inte sällan mot enskilda personer rent ärekränkande utfallen, ofta betecknats som gruvarbetarnas "märgfulla" sätt att uttrycka sig.

Jag har många släktingar och goda vänner som är gruvarbetare. Jag är bekant med och har talat med ännu fler. Jag vågar påstå att 4.800 kollektivanställda i LKAB ingalunda talar ett så lågtstående språk, som nu tyvärr tillvitas dem. ---

Agitatorer

Från gång till annan har man ungefär vetat vad som komma ska, beroende på vem som begärt ordet. Martin Gustavsson, Kalle Holmström, Bror Fernelöf, Ivar Nordahl och några till, hör till detta fåtal självutnämnda agitatorer, som på praktiskt taget varje möte eldats upp av sin egen förmåga att häva ur sig tillmälen.

Det underliga är, att ingen försökt hindra dem att skämma ut hela gruvarbetarkåren. På vilket möte som helst, är det vanligt att ordföranden knackar klubban i bordet, och tillhåller den aktuella talaren att hålla sig till ett vårdat språk.

Med den enorma bevakning som gruvarbetarmötena utsatts för från massmedia, borde man ha kunnat begära att mötesledningen krävt lite av det som kallas vanlig hyfs och folkvett. Vulgärdemagogi gagnar inte gruvarbetarnas sak. ---

Det finns praktexempel på andefattighet, dåligt ordförråd och brist på allmänt folkvett inom 27-mannadelegationen också. Harry Isaksson, numera Castro kallad, är en. Johnny Nilsson, också han från Malmberget är en annan.

Ingen fränkänner Harry Isaksson ett av allt att döma äkta patos, och inte heller anses han vara tappad bakom en vagn. Det är oförklarligt att han använder sina utförsgåvor så illa. ---

Sunt förnuft

De timida, de vänliga, de väluppfostrade och med sunt bondförnuft utrustade delegaterna måtte inte haft det lätt. Poromaa, Lindström, Rantatalo, Hermansson, Haarala, Harnesk, Lans

och Holmlund och alla de andra, som verkligen är representativa för gruvarbetarna och deras språk också. Vad har de tänkt många gånger? Hur låg har förhandlingsnivån varit, när t.ex. Isaksson haft ordet.